

Limba și sustenabilitatea vieții comunitare în contextul migrației masive. Platformele de comunicare online în limba română

Ana Maria MUNTEANU, Aida TODI*

Key-words: *online communication, interculturality, identification, stock of knowledge, human ecology, liminality*

Introducere

Trăim într-o lume globalizată, în care granițele par să aibă o importanță din ce în ce mai redusă, fapt ce determină o multiplicare atât a oportunităților de mișcare, cât și a riscului. Determinați de diferite motive (muncă, studii, căsătorie și întregirea familiei, carieră profesională etc.), în ultimul deceniu cetățenii statelor emergente au ales să plece, în număr mare, temporar sau definitiv, în țările dezvoltate din Uniunea Europeană. Precaritatea socio-economică a unor categorii largi de populație, persistența decalajului economic față de state, regiuni și piețe dezvoltate din UE, diferențele în dezvoltarea diverselor zone la nivelul teritoriului național, ca și dificultatea de a găsi locuri de muncă în specializare în cazul absolvenților din învățământul superior, au redus expectanțele în ce privește șansele de câștig și carieră în România. Numai în 2010, potrivit datelor centralizate de Banca Mondială, 2,77 milioane de români (13,1% din populație) au emigrat în Italia, Spania, Ungaria, Israel, SUA, Germania, Canada, Austria, Franța și Marea Britanie (Ziare.ro, post 1 noiembrie 2010). Acest rezultat final al tranziției nu coincide cu o relansare sau măcar cu o depășire a perioadei liminale, de confuzie resimțită la scara unei societăți. Pentru cei plecați pe fondul crizei globale – financiare, economice, politice și sociale –, asimetria raportului intercultural alimentează tensiunea în creștere resimțită în viața cotidiană, accentuată de politizarea diferenței culturale în discursul mediatic. Românii, atât cei din țară, cât și cei din afara țării se confruntă cu o prelungire și o diversificare a tipurilor de liminalitate, de la instabilitate politică, confuzie intelectuală și liminalitate încorporată în structuri la deprecieri fără precedent ale imaginii românilor în străinătate (despre sensurile conceptului de liminalitate, v. Thomassen 2009).

Ulrich Beck afirmă un lucru tulburător prin simplitate. Conștientizarea riscului creează comunitatea, în diverse forme de manifestare (Beck 2000: 50–51). Dar latența lui? Provocarea spațială și utilizările pe scară largă ale noilor tehnologii de comunicare ridică probleme de încadrare conceptuală inter- și transdisciplinară și reprezintă un test pentru relevanța explicativă a instrumentelor de cercetare. Condiția pentru a înțelege și explica aceste procese din perspectiva limbii este de a construi

* Universitatea „Ovidius”, Constanța, România.

metodologic puntea dintre procesele micro- și cele macro- și lumea de mesaje și comunități virtual/reale (rețele extinse geografic conectate prin difuziunea informației în mediul digital). În ce mod migrația românilor ca mișcare transnațională dezvoltă marcaje culturale ale construcției de sens ca producție de ‘we-worlds’, respectiv diaspore? Cum se dezvoltă aceste diaspore ca nișe de comunicare? Această modalizare are implicații pentru sociologia limbii. În ce mod interacțiunile actor/rețele delocalizate se stabilizează și intensifică prin utilizările mesajelor în limba română pentru a vorbi de o tipicalizare (instituționalizare)? Ce rol are identificarea culturală în aceste procese și cum pot fi evaluate continuitatea, conectarea, convergența ca proprietăți ale spațiului cultural, respectiv proprietăți topologice?

Cercetarea noastră își propune să definească obiectul de studiu printr-o nuanțare metodologică a relației dintre cultură ca *multiplicitate vs binaritate* (biunivocitate) în sensul definit de Deleuze și Guattary în *Thousand Plateaus* (1987) în legătură cu analogia carte-gândire-lume și *comunitate*, concept definit de Ulrich Beck în *The Brave New World of Work* (2000) ca relație cu conștientizarea unui risc.

Cadrul metodologic

Importanța științifică a temei este ancorată interdisciplinar și argumentată în psihologia dezvoltării și antropologia culturală care atribuie limbii materne și culturii statut de concepte cheie ale ecologiei umane (Worthmann 1994, Super, Harkness 1986, 1999, 2002, Harkness, Super 1992, Weisner 2002).

Limba și cultura sunt factori de organizare a mediului social, având o *regularitate sistematică*; ele oferă multiple posibilități de învățare și de *re-aranjare a elementelor (settings) într-o formă adecvată* pentru a răspunde provocărilor și presiunilor factorilor externi. Percepția timpului ca angajament de acțiune, comunicarea emoțiilor, grija pentru ceilalți, valoarea autonomiei personale, sunt transmise ca elemente cheie ale sistemelor de sens. Conceptul de ‘redundanță contemporană’ (contemporary redundancy) explică modul în care *limbajul și cultura conectează diverse componente* ale micro-nișei familiale și comunitare cu un context cultural mai larg, integrându-le unei dinamici intergeneraționale și spațiale.

O altă dimensiune a fenomenului studiat este interacțiunea digitală dintre actori și rețele extinse, delocalizate, pe care am abordat-o prin conceptul de comunicare – acțiune înglobând ideea de ‘model de bună practică’ cât și cea de ‘agent multiplicator’, teoria legăturii slabe (Granovetter 1973) cu sensul de legătură informală tipicalizată, de ex. legătura dintre cineva care cumpără ziarul zilnic și vânzătorul de la chioșc, legătura slabă (informală) având rol de *punte*, proprietatea de tranzitivitate fiind determinantă în procesele de difuziune a noilor cunoștințe și de adoptare a unor comportamente inovative în situații de incertitudine. A reuși într-o altă țară implică reducerea disonanței cognitive (Heider, Newcomb), a adopta comportamente inovative și a învăța interpersonal, aspecte corelate cu încrederea (capital social) și cu experimentarea alterității. Legătura ‘slabă’ permite interconectarea, iar în cazul analizat de noi, circulația extinsă și rapidă a stocului de cunoaștere interculturală prin utilizări cotidiene ale informației în mediul digital. Limba și cultura pot fi considerate din punctul de vedere al difuziunii similar unei cărți, respectiv o „asamblare” (‘assemblage’) de segmente, noduri, direcții, conexiuni (punți). Deleuze-Guattari avertizează asupra riscului de a aborda aceste

conexiuni cu o logică dihotomică, acest tip de logică fiind încă dominantă în lingvistică, psihanaliză și chiar în științele informației accentuând asupra relevanței ansamblului, a multiplicității (Deleuze, Guattari 1987: 5–6). Este un avertisment atât pentru cei care produc texte cât și pentru cei din afara textelor, din spațiul în care acestea circulă, sau din exterioritatea în care textele deschid și multiplică potențialități, iar tipologiile devin/ transformă contexte.

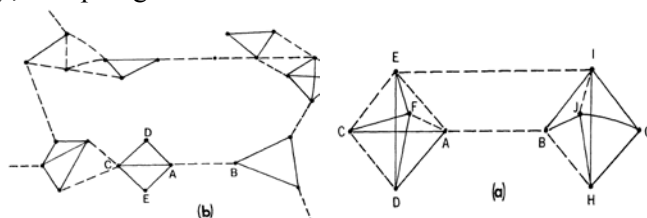

Fig.1. Relația „slabă” A-B este canal pentru diseminarea noutăților și punte între rețele altfel fără legătură (după Granovetter 1973)

Granovetter subliniază riscul închiderii nișei prin congruența puternică (circularitate) între A-B-C în virtutea influențelor lui A și B, mai exact a legăturii formale dintre ei și formulează modelul terțiarității interzise (‘forbidden triad’).

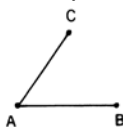

Fig.2. Triunghiul interzis (după Granovetter 1973)

Proiectând ambele cerințe rezultă un aspect important. Adaptarea în contexte noi implică o ambivalență: pe de o parte, o căutare a congruenței, iar pe de altă parte, o limitare a acesteia pentru a menține tranzitivitatea rețelei și permeabilitatea fluxurilor de informație.

Dacă la nivel micro- limba stabilizează legături normate (norme lingvistice) între membrii unui grup (Habermas 1987), iar aceste legături au un rol important în ecologia umană, studiul practicilor lingvistice în mediul virtual implică o definiție convenabilă a conceptului de rețea pentru a include și rolul tehnologiei. Teoria actor-rețea (‘actor-network-theory’ – ANT) definește rețelele prin acțiuni convergente ale unor actori umani și non-umani implicați în producerea de sens. Bruno Latour, unul dintre autori, a comparat conceptul de «rețea» cu cel de «rizom» definit de Deleuze și Guattari (1987) și a propus înlocuirea termenului ‘teorie’ cu cel de ‘ontologie rizomatică’, definită pe baza binomului ‘material-simbolic’. Printre enunțurile șocante ale autorilor teoriei se numără și cel potrivit căruia reuniunea actorilor și a rețelelor generează un proces în care *cuvintele tind să capete cvasi-realitate (token/quasi objects* – Latour 2005, Law, Hassard 1999) deoarece „ori de câte ori un actor interacționează cu o rețea se produce o *entelehie*, o mișcare orientată spre actualizarea unei potențialități”. ANT, ca teorie sociologică, distinge între *intermediari*, agenți care produc *mișcarea unor forțe* fără interes pentru transformările produse, și *mediatori*, entități care produc și multiplică *diferențe*. Cunoașterea devine element cheie în diferențierea rețelelor, produce nișe de comunicare bogate în informație și stabilizate prin efectul întăririi și pregnanței unei

forme (*gestalt, pattern*). Potrivit teoriei acțiunii comunicative (Habermas 1987), studiul utilizărilor limbajului ne permite să îmbogățim conceptul de raționalitate (în plină criză a modernității reflexive), iar, pe de altă parte, reglează percepția subiectivă a regulilor și dezvoltarea personală în relație cu valori împărtășite mutual, trasează rute în multiplicitate. În acest mod, actorul care interacționează cu rețeaua nu este doar „utilizator” în sens pur operator, tehnic, ci și subiect cu adâncime psihologică, se proiectează pe sine relațional în suprafața discursului, adoptând diverse poziții de acțiune comunicativă.

Studiul de față se bazează pe un corpus de cercetare expus deja într-un articol precedent (Munteanu, Todi 2011), dar pe care l-am abordat de această dată transdisciplinar, integrând elemente de antropologie performativă, teoria legăturii slabe, psihologie cognitivă, teoria actori-rețele și sociologia riscului.

Modul în care se materializează percepția de sine și a propriei culturi în schimburile de mesaje pe Internet *în și prin* materialul lingvistic generat în cadrul interacțiunilor virtuale ca masă critică de mesaje reflectă atât ponderea în creștere a acestui canal în ansamblul celor utilizate de imigranți și de persoanele care intenționează să lucreze în afara României, cât și modul în care resursele cognitive și imaginile de identificare pot fi mobilizate într-un spațiu mai larg decât cel al teritoriului național în cadrul platformelor de comunicare online, *având un rol în procesul de integrare*.

Siturile realizate *de și pentru* românii din afara țării sunt numeroase, comunicarea online generează țesut social virtualizat, un spațiu interacțional liber de constrângeri, dar nu și de modele și resurse de cunoaștere, orientat spre eficiența interpersonală și atitudini pragmatice adecvate noilor contexte. Siturile analizate se încadrează în categoria actori-rețea, de tip ‘corporate website’, agenții de recrutare a tinerilor cu studii superioare și presă online. Din perspectiva rolurilor (teoria actori – rețea) se încadrează în categoria *intermediarilor* – răspund nevoii de informație utilă pentru obținerea facilităților urmărite, dar și în cea a *mediatorilor*, respectiv produc/diseminează material cultural care diferențiază și multiplică diferențele (în raport cu românii rămași în țară). Modalitatea aleasă fie pentru a-și promova oferta, fie, în cazul presei online, pentru a oferi publicului modele de identificare, este *exemplul personal și dezvoltarea de sine* care devin sursa unor schematizări (tipicalizări) de rol, situație, parcurs personal și profesional, constituindu-se în mesaj diferențial pentru conaționali și cunoaștere orientată pragmatic, circulată în rețele online și în afara acestora. Poveștile de viață dramatice cu final fericit și mobilizator sunt re-aranjări-asamblări ale materialului cultural pentru a depăși perioada liminală uzând de rampe microsociale. Aceste povești relevă o motivație de valorizare a sinelui (‘self valuation’) și de confirmare în cadrul comunității celor aflați în aceeași situație, cu speranțe și frustrări similare și care vorbesc aceeași limbă. Recurența motivului luptei pentru a învinge greutățile și de a atinge obiective existențiale irealizabile în țară sugerează importanța fazei intermediare (‘in between’) în crearea structurii de sens prin sinergii actor-rețea, structura (setul de semnificații valorizate) opunându-se antistructurii trăite colectiv preliminar în țară, cât și postliminal, prin noi cicluri de criză și incertitudine, în noile contexte. În sfârșit, relevă o mediere culturală axată pe cazul individual și, implicit, promovarea acestuia ca model și axă de multiplicare a setting-ului valorizat. Dacă la nivel cotidian interculturalitatea se

manifestă „fractal, prin segmentare și hibridare” (Appadurai 1996, Abdallah-Prétceille 1986), deoarece „nu culturile intră în contact, ci persoanele, grupurile aparținând diferitelor culturi” (Abdallah-Prétceille 1986), mobilitatea românilor în spațiul european reconfirmă mai vechea idee formulată de Preiswek și Perrot (1975): „cultura nu are o valoare descriptivă, dar descrierea facilitează totuși analiza raporturilor care se stabilesc între societăți și dificultățile care pot surveni cu această ocazie”. Paradoxal, fundalul transcultural și criza reprezentării par să întărească preocuparea pentru calitatea limbii vorbite și scrise în interacțiunile online pe aceste platforme, ceea ce poate fi o cheie de acces la spațiul valorizat și o refacere a elitelor în contexte delocalizate, prin modele cu o valoare pragmatică ridicată și care pot constitui o forță de pivotare a ieșirii din criză, spre o nouă identitate, așadar având un dublu rol, de intermediari ai setului (echivalentul unui cod) de identificare în noile situații și de mediatori care produc schimbări favorabile prin exemplu personal.

Limba și cultura din perspectiva categoriei de „cotidian”

Antropologiile constructiviste au pus în evidență faptul că bagajul cultural și lingvistic menține legătura contemporanilor cu orizontul antecesorilor și influențează orizontul succesorilor. Ce se întâmplă însă când criza este trăită la scara unei societăți iar fenomenul migrației este unul masiv și continuu?

Corpusul selectat pentru analiză vizează narativele pe internet ca mediu lingvistic în care sunt proiectate diverse orizonturi de așteptare arhitecturând un „spațiu teatralizat al sinelui” (‘home’). Ne-a interesat dacă și în ce mod evoluează utilizările limbii române *împreună* cu marcasele identității culturale; care sunt imaginile care contribuie la ritualizări ale identității și realizării personale în noile condiții ale liberei circulații și migrației masive; în ce mod extensia simbolică a sinelui personal dincolo de puterea instituțiilor culturale și orizontul proximității mai poate genera comunitatea și, de asemenea, în ce mod platformele online ca rețele de legătură slabă (‘weak ties’, apud Granovetter 1973) modelează riturile și practicile de comunicare. Ipoteza noastră este aceea că mediul lingvistic și expresivitatea primesc în aceste condiții o valoare patrimonială în mod explicit sau implicit, iar această valoare se extinde asupra utilizărilor limbii în situații specifice muncii și carierei, căptușind simbolic lumea indicială a succesului și a contingențelor, în pofida distanței fizice și a divizării reprezentării între „acolo” și „aici”, sub specia lui „în afara României”. Dar tocmai pentru că trădează criza aceluși „home” în spațiul real, mărcile identității culturale devin mai limpezi în spațiul virtual, utilizările materialului lingvistic în povestiri-confesiune reflectă adecvarea paradigmei patrimoniului intangibil introdusă de Christian Wulf în *Globalizare și moștenirea culturală intangibilă. Oportunități, amenințări, și provocări* la Reuniunea regională pentru promovarea Convenției pentru protecția moștenirii culturale intangibile a țărilor din Europa și America de Nord (Kazan, Rusia, 15–17 decembrie 2004), prezentat și în Actele Colocviului Internațional „Identitate și globalizare” (2005, coord. Lavinia Bârlogeanu).

Potrivit lui Alfred Schütz, lumea socială este o structură cu patru regiuni care interferează:

1. orizontul predecesorilor – care nu mai sunt prezenți fizic, dar de care contemporanii rămân legați prin structura de semnificații în care are loc identificarea. Generarea de cotidian trasează linii ('carving routes') în arborescența memoriei, acțiune care exercită o presiune asupra frontierelor imaginate, cele care definesc cadrul mecanismelor in-out;
2. orizontul succesorilor – al generațiilor ce vor urma;
3. orizontul comunității ('consociates') – indivizii care împărtășesc același mediu cu «noi»;
4. orizontul contemporanilor – cei care împart același spațiu.

El consideră că „reflexivitatea subiectivă” prin care indivizii trăiesc și filtrează experiențe cotidiene este corelată cu *acte de interpretare* prin care au loc tipalizări (operații care permit stabilirea unui minim/optim de invarianți structurali și funcționali pe tipuri de situații, apud Voiculescu 2012: 32) care derivă din experiențe și practici comune ('Lebenswelt') iar partajul acelorași experiențe conduce la formarea unui mediu familiar ('taken for granted'), iterat circular la nivelul percepției. Așadar, lumea trăită sub aceleași orizonturi este percepută ca fiind creată de la sine, percepția și așteptările normate reflectându-se în limbaj, medierea fiind dependentă de „stocul de cunoaștere”, mediul (canalul) de comunicare și imaginile de sine vehiculate în mediul intern al rețelei, comunicarea online având proprietatea de a transforma rapid capitalul cultural (limba, orizontul comun, recognoscibilitatea) în capital social sub forma virtuală (conectare, generare de rețele digitale) și care multiplică oportunități practice (intrajutorare, acces la informație ș.a.). Acest stoc întâmpină, confirmă sau invalidează și modalizează așteptări față de acțiuni în fază de proiect sau în curs de derulare, elaborate în virtutea a două tipuri de rețele de semnificații (instrumentale și simbolice), ambele legate de experiențe, practici și interacțiuni trăite și împărtășite. Într-un mediu străin de țara de origine limba și riscul crează comunitatea.

Modul în care Schütz – ziua om de afaceri, noaptea filozof, potrivit unei afirmații făcută de Husserl – concepe *factorul tipic* ca fiind condiționat de „stocul de cunoaștere” generat, practic, și multiplicat în circuitele de comunicare ce susțin lumea trăită, asigură durabilitatea ('maintenance', cu sens de reparare și operare) conectării la acțiune prin interpretarea rezultatelor ei ('feed-back') și este diferit de „ideal-tipul” teoretizat de Max Weber – un fel de esență eidetică care guvernează viața practică. Legitimând prioritatea științelor culturii față de științele exacte sau naturale, idealul poate fi definit și astăzi ca un „operator de verticalizare” în același mod în care numerele imaginare se raportează la numerele reale în gândirea matematică (Nicolescu 2008), fiind un motiv forte de a nu renunța la multi-dimensionalitatea comunicării și limbajului. Spre deosebire de abordarea weberiană, modelul lui Schütz situează *factorul simbolic în relație cu bunul simț practic*.

Ce se întâmplă însă când orizontul comun se fragmentează în contexte plasate la distanță de teritoriul național prevăzut cu eșafodajul de instituții care susțin identificarea, și, mai ales când liminalitatea este integrată în aceste instituții? Ce se întâmplă când relația dintre simbolic și bunul simț practic este departe de a fi clară, în situații de criză care se multiplică, refac, extind?

Dezvoltarea rețelelor delocalizate de utilizatori ai platformelor de comunicare în limba română ilustrează nevoia unui nou orizont, cât și faptul că aceasta este

suficient de puternică, limba fiind atât cadru ritualizat al interacțiunilor, cât și operator de diferențiere/ identificare. La Schütz și, mai târziu, la discipolii săi Berger și Luckmann, în *Construcția socială a realității*, tipicalizarea (instituționalizarea) comportă experiențe trăite și percepții *normate* în legătură cu *orizontul apropiat* al comunității. Rezultă de aici *rolul fundamental al comunității*, conexiunea dintre norma lingvistică și dezvoltarea subiectului ca o sumă de legături fine și flexibile ('petit liens', apud Laplantine 2005).

Narativele online – lecturi psihologice care urmează un tipar

Indivizii care trăiesc într-un mediu social familiar ('taken for granted' – un dat, un context familiar) utilizează stocul de cunoaștere aflat în circulație și formulează așteptări standardizate elaborate în funcție de anumite tipuri de semnificații instituționalizate conectate la *două rețele principale de concepte*, respectiv: a) motivații referitoare la viitor, obiective, scopuri ('in order-to motives') și b) motivații referitoare la cauze din trecut ('because motives').

Prima rețea articulează *intenționalități prospective*, în timp ce a doua categorie corelează un lanț de elemente ale experiențelor trecute sub forma unei *lecturi psihologice a evenimentelor*.

Abordarea mediului online prin prisma acestui model relevă anumite limitări metodologice pe care le asumăm conștient. Factorul tipic este translatat în mediul online a cărui continuă expansiune este echivalentul „creării de societate” în teoriile constructiviste. Premisele acestei strategii sunt comprehensibile, modelul păstrându-și pertinența în explicarea generării de spațiu online prin efectul conjugat al spiritului practic și al figurilor simbolice (în studiul de față, indivizi concreți care „se expun”, devenind surse de cunoaștere și modele pentru conaționali), care fac posibilă mediația, cât și comunitatea virtuală. Înmulțirea „locurilor de întâlnire” virtuale ale românilor din țară și din diaspora se realizează în cadrul procesului de diferențiere funcțională a platformelor de comunicare, „intersecții” (puncte de sutură, noduri) între imagini de sine, informații utile, rituri interpersonale ale unor utilizatori și motivații, percepții, nevoi de cunoaștere și identificare ale altor utilizatori. Motorul acestei socializări online îl reprezintă interfețele de comunicare inițiate de întreprinzători grupați în asociații și firme – de ex. FEDROM – Federația Asociațiilor de Imigranți Români din Spania. Portaluri precum www.fedrom.org, sau www.romaniinlume.com sunt prevăzute cu linkuri către site-uri specializate care acoperă cu prioritate recrutarea și plasarea forței de muncă în diverse țări occidentale, de ex. site-ul EGV-Recruiting, specializat în plasarea tinerilor medici din România și din diaspora în Germania, Franța, Marea Britanie, Suedia, Norvegia – site-ul EGV nu se rezumă la promovarea imaginii firmei, ci dezvoltă o rampă de acces pe piața europeană destinată unei categorii de utilizatori cu un profil înalt de specializare.

Pe lângă marcaje de identificare a agenției de recrutare, ghiduri de aplicație pentru diverse posturi, sugestii referitoare la modul de abordare a carierei, sunt postate povești de succes ale tinerilor medici sub forma unor scurte narative care evocă ambele tipuri de motivații legate de acțiuni trecute și prezente ('in order-to' / 'because motives'), efortul de adaptare rapidă, tratamentul egal de care s-au bucurat în comparație cu alți specialiști din țările gazdă sau imigranți ca și ei și logica net

superioară de organizare a sistemului medical din țări ca Germania, țările nordice care le-au trezit respectul și partajarea valorilor profesionale. Narativele postate sunt variații ale aceluiași argument – succesul garantat de schimbarea mediului profesional pentru tinerii specialiști recrutați de firmă, dar expunerea didactică (schematizată) a fiecărui caz nu exclude sinceritatea și sensibilitatea persoanei care se dezvăluie în beneficiul celor care accesează situl. Schimbarea în bine este invariabil un rezultat al intervenției agentului – firma de recrutare –, dar povestirile sunt credibile, relatează cu sinceritate experiențele, trăirile „pasajului”, trecerea „pragurilor” (Turner, în prefața la Schechner 2002) între cele două momente ale crizei care se suprapun și se condiționează conferind legitimitate acțiunii, narațiunile urmând un tipar :

1. *criza la nivel macro* a sistemului medical din România [motivația de a părăsi țara împărtășită cu ceilalți, de la sine înțeleasă, implicită (‘taken for granted’)] → 2. *lipsă de orizont* personal, stare de incertitudine referitoare la șansele de viitor → 3. *decizia de a părăsi țara*, individul căutând un alt drum → 4. intervine *ajutorul firmei* iar acesta conduce invariabil la soluție → 5. ca urmare incertitudinea este redusă printr-o *ghidare eficientă* a pașilor intermediari prin care → 6. se reduce distanța dintre așteptări, dorințe, și are loc *integrarea de succes* în noua poziție 7. concluzia implicită că *povestirea-confesiune* – ‘self disclosure’ – *merită împărtășită celorlalți*, fiindu-le utilă ca posibil exemplu de urmat și cale de ieșire din criză.

Spațiul în care se înscriu aceste operații narative nefiind fictiv (România, Germania, Franța, Suedia), indiciile referitoare la instituții și locații concrete extind *regimul evidenței* în spațiul virtual sugerând *dispariția compartimentării între virtual (potențial) – real*.

Dr. Mihaela J., rezident Neurologie – Mecklenburg Vorpommern:

În curând ajung și la sfârșitul perioadei de probă, incredibil cum trece timpul... *Am reușit să mă integrez destul de bine în sistemul german și îmi plac mult ordinea și felul de a munci al nemților*. Sunt sigură că și în alte țări cum ar fi Franța sau Italia se face medicină de calitate și sigur că și limba ar fi mai ușor de învățat, dar atâta organizare și corectitudine ca aici, nu cred că mai e altundeva. *Mi-a fost puțin frică la început*, totuși gărziile sunt foarte diferite de cele de acasă. Aici am învățat ce înseamnă *responsabilitatea adevărată față de un pacient*. Aici ai la dispoziție foarte multe metode de diagnostic și de tratament și trebuie să le folosești rațional, ca să poți să ajuți pacientul. Dacă ceva nu a mers cum trebuie, o parte din vină îți aparține. Pe de altă parte, acum mă simt împlinită din punct de vedere profesional. Nu mai e sentimentul acela de frustrare de acasă, că uite teoretic eu știu cum se face, dar, din păcate, nu am nicio șansă să-mi aplic cunoștințele în practică.

Dr. Luiza D., medic rezident Medicină internă – Saxonia/Sachsen:

Acomodarea la noul loc de muncă a fost puțin mai dificilă la început, deoarece a fost un mediu cu totul nou pentru mine, dar a mers totuși destul de repede. Colegii de muncă m-au ajutat foarte mult. M-a uimit faptul că majoritatea rezidenților sunt străini. *Și colegii români sunt mulți și de asemenea m-au ajutat cu acomodarea într-o țară străină și un loc de muncă nou*. Momentan nu pot să spun că am întâmpinat mari dificultăți în noul mediu de muncă și de viață, *totul a decurs fără probleme*. Vă mulțumesc pentru această oportunitate de a încerca ceva nou și pentru tot suportul și ajutorul acordat.

Dr. Veronica V.:

Mă numesc Veronica V., am 34 de ani și sunt din Iași. De aproape 3 ani lucrez ca medic specialist în specialitatea obstetrică–ginecologie. Din luna septembrie mă aflu în Germania, având contract de muncă în specialitatea mea într-o clinică din Bavaria. Colaborarea cu firma de recrutare a debutat propriu-zis în luna mai cu ocazia interviului din Iași, interviu despre care am fost riguros anunțată. Recunosc că la început *am fost un pic sceptică*, dar *ulterior, am fost impresionată* de seriozitatea și profesionalismul de care au dat dovadă cei de la firmă.

Nu știu dacă a fost norocul meu sau dacă a fost doar meritul firmei, probabil puțin din fiecare, dar într-un timp foarte scurt am ajuns să am mai multe oferte de lucru în Germania. *La toate temerile și întrebările mele am primit de fiecare dată răspuns prompt*, astfel că având susținerea și terenul pregătit am putut în timp scurt să îmi iau zborul spre Germania. Aici am avut surpriza plăcută de a-l cunoaște pe domnul Dietmar Adam, care m-a susținut pe parcursul interviului, succesul angajării mele la clinica unde actualmente îmi desfășor activitatea se datorează cu siguranță și dumnealui. În continuare, lucrurile s-au desfășurat cu viteză, *am fost informată prompt despre toate actele și formalitățile necesare aprobării mele ca medic în Germania*, astfel că în luna septembrie mi-am luat din nou zborul și în prezent îmi trăiesc visul. Colaborarea mea cu firma EGV nu a luat sfârșit odată cu ajungerea mea în Germania, în continuare primesc răspuns prompt la orice întrebare. Există un ‘motor’ care intră rapid în mișcare pentru oricine are dorința sinceră de a lucra în străinătate, în cazul de față în Germania și cred că *pentru medici este important contactul cu lumea medicală din străinătate*.

Aceste enunțări variate ale aceleiași teme, care se confirmă reciproc în argumentarea soluției ca șansă personală de a lucra în UE, prin multiple scenarii confirmând și întărind, de fapt, un unic model decizional (de succes), ar contribui la o extindere a teoriei acțiunii comunicative, cât și la posibile deschideri spre teoria actor-rețea, respectiv spre o reconsiderare a raportului material – simbolic ca material/imaterial (digital) – simbolic, obiective pe care le rezervăm unei cercetări ulterioare. Diferențierea ofertei de informație și a limbajului se realizează în legătură cu piețele de muncă și cu nișa de comunicare a cărei dezvoltare permite schematizările, multiplicarea de cunoaștere, validarea intersubiectivă, semnale și avertizări, reducerea incertitudinii și adaptarea într-un mediu cu cerințe ridicate. Același portal postează, sub titlul „Totul despre căpșună”, un set de materiale care acoperă atât informație generală, cât și specializată: detalii tehnice, mod de cultivare, zone și particularități ale culturilor din Spania, organizații, firme, persoane de contact, oferta de muncă etc. Structura pachetului, bogăția de informație și limbajul specializat reflectă gradul de dezvoltare a pieței în contrast cu stereotipiile mass-mediei despre căpșunarul român expus tuturor vicisitudinilor și umilințelor muncii ilegale, *imagine simbolică (negativă)* influentă la nivelul reprezentării comune în țară. Generarea cadrului de interpretare comun în beneficiul indivizilor și al comunităților românești prin redistribuirea informației și a stocurilor de cunoaștere – legislație, condiții, facilități, și, mereu pe primul loc, oferta de locuri de muncă, la care se adaugă accesul la evenimente, politice, sociale, culturale, religioase ș.a. – recomandă portalul trustului „Actualitatea Românească”, www.actualitatea-romaneasca.ro, versiunea online a „Ziarului Românilor de pretutindeni”, difuzat în 12 țări din Europa. Același trust editează și săptămânalul „Magazinul românesc”.

Ambele publicații, prin aria difuzării, dar și prin calitatea versiunii online, contribuie exemplar la structurarea „orizontului comun”, prin partajarea aceluiași mediu informațional, pronumele „noi”, marcator deictic al discursului, are o dublă valență: este oglinda socială a sinelui individual potrivit modelului elaborat de G.H. Mead (1967) dar exprimă și orientare spre acțiune, un „noi” extins, relevând o orientare comunicativă specifică unei regiuni, un peisaj creat de fluxuri, facilitând transferul de cunoaștere între persoane și rețele care utilizează platforme online în limba română. Astfel se menține sensul de „ethnoscape” dar în relație cu new media, un reflex al teoriei lui Appadurai (1996) în cadrul mai larg al rețelelor de socializare, o topologie ale cărei proprietăți sunt corelate cu acte de identificare asociate utilizărilor curente ale limbii și ale unui material cultural specific acestui tip de spațiu virtual („environments”). În context plurilingv diferențierea culturală se produce în relație cu autenticitatea culturală. Platforma analizată are o orientare cognitivă de orizont larg, *distanțându-se de formatul tabloid*, preferat de cititorii din țară, o distanță care se definește prin relevanța și obiectivitatea analizelor politice, economice, culturale, prin valoarea surselor, caracterul echilibrat al relațiilor despre viața politică, culturală, prin modelele de succes furnizate, identificarea fiind egal deschisă românilor de pretutindeni, implicit celor din România, publicul-țintă fiind, totuși, românii din diaspora. În cazul analizat conectarea la rețele de cunoaștere prin intermediul platformelor în limba română atestă nu doar noi tipuri de interculturalitate dar și unui profil de utilizator care beneficiază de experiențe și educația europeană, dar *își menține identitatea culturală* aspect cu importante consecințe, nu doar socio-culturale și care nu au fost conceptualizate adecvat dimensiunii fenomenului înregistrat de noi.

Un portal atipic, nefiind nici radio public, din perspectiva managementului instituțional, și nici comercial, ci comunitar, aspirând la o unitate culturală dincolo de dispersia geografică, este *Radio „Dor de țară”*, înregistrat în Anglia. Radioul funcționează cu un buget foarte redus – de 1500 de Euro pe an (!), fapt de natură să explice cantitatea redusă de informație, compensată însă de calitatea și diversitatea programelor muzicale cu piese în limba română din toate „epocile”.

Povești de viață, imagini de identificare, genuri de comunicare

Genul predilect în care viața cuiva devine o resursă de cunoaștere este interviul-portret. Portretul persoanei intervievate este un prilej de a descifra lumea celuilalt prin comutări de la relatări și confesiuni la evaluări ale sistemelor și instituțiilor. Profilul sinelui expus virtual corespunde unei procesări pentru a deveni o figură organizatoare alternativă imaginii de sine depreciate în contextele de discurs mediatic, politic, cultural, sau ca răspuns la avatarurile existenței cotidiene. Această imagine a românului de succes se tipicalizează, întrucât răspunde optim așteptărilor normate. Narativele sunt portretele prin care se realizează expunerea de sine a persoanei pe site-uri și portaluri în „rama” unor povești trăite direct, sunt figuri simbolice care unesc expectanțele cu realitatea, trasează noi rute în multiplicitate, transversalizează paliere, schimbând axa identificării de la criză și confuzie la succes și confirmare. Pendulările între fazele schimbării permit comparații și generalizări, furnizează informații de larg interes despre modul de viață, despre oportunitățile mediului profesional, dar și despre situații de contact în care indivizii se confruntă

cu imagini de sine depreciate atât în interacțiuni directe, cât și în contextele de discurs – mediatic, politic, conversațional. Viața trăită cotidian departe de țară devine teren antropologic, este supusă unei lecturi/analize psihologice și se fixează în reflexiile unei povestiri exemplare.

Utilizările limbii reflectă preocupări pentru corectitudinea exprimării, ca de altfel în cazul altor publicații culturale românești. Persoanele intervievate, alese întrucât au reușit să se afirme în țara de adopție, vorbesc despre dificultățile inerente începutului, în condițiile unor politici diferențiate în cadrul cărora accesul în ierarhia socială este condiționat strict de echivalarea studiilor și a competențelor și de recunoașterea diplomelor. De exemplu, în Italia sistemul nu încurajează imigranții cu calificare înaltă, iar prejudecățile referitoare la străini sunt puternice și politizate. Totuși sunt destui aceia care trec de această barieră, oferind un exemplu de determinare și de muncă, după cum relatează interviul realizat de jurnalista Grațiana Filip, de la „Gazeta Românească”. În esență, „expunerea sinelui” și a narațiunii personale ca mod de explorare a unor situații tipice pentru imigranți sunt implicate într-un joc textual – de alegere/selecție/provocare a momentelor și planurilor de interes pentru o lectură psihologică în care fuzionează diverse dimensiuni cognitive (motivații, momente dificile depășite cu hotărâre, experiențe decisive, resurse de cunoaștere puse în circulație, convergența testelor spre o formă de înțelepciune etc.)

Titlu

O româncă rezidentă la Ancona a dorit cu orice preț să-și echivaleze studiile făcute în România și să lucreze în contabilitate

Enunțare informativă

Nicoleta Gabriela B. are 33 de ani și s-a născut la Caracal. După ce a absolvit liceul la Craiova, secția matematică-fizică, a urmat cursurile Facultății de Științe Economice din Craiova, specializându-se în Tranzacții Internaționale. După terminarea facultății, în anul 2001, s-a stabilit în Italia. A decis să-și echivaleze studiile și s-a înscris la facultate în speranța că în viitor ar putea să se realizeze profesional și în Italia.

Comutare de la informativ la narativ

– Am ales facultatea de economie și comerț din Ancona “Universita' Politecnica delle Marche”, una dintre cele mai selective facultăți din Italia, unde au fost destul de drastici în ceea ce privește recunoașterea studiilor de 4 ani făcute în România. A trebuit să refac alți trei ani de facultate și în anul 2006 am absolvit cu nota 106/110. În timpul facultății am decis să optez și pentru perioada obligatorie de practică profesională pentru meseria de contabil autorizat expert – dottore commercialista – care durează alți trei ani. Am fost norocoasă, pentru că am avut posibilitatea să fac în același timp și universitatea și perioada de practică part-time. În 2008 am absolvit facultatea – *laurea specialistica* – cu nota maximă de “110 e lode” și pot să spun că a fost prima mea mare realizare profesională”.

Evaluare prin dualismul relației “noi și ei” (italienii)

– Ați întâmpinat greutăți datorită faptului că erați româncă?

– La început a fost destul de greu, ca pentru toți românii care vin într-o țară străină, pentru că ești nevoit să te descurci, să începi de jos și singurul meu sprijin a fost soțul meu care este și el român stabilit deja de ceva timp în Italia. A fost destul de greu să găsesc un studio unde să-mi pot efectua practica profesională obligatorie. În Italia practica – tirocinio formativo – nu este plătită. Am făcut-o la Studio Pellegrini, unde am fost de mai multe ori să vorbesc cu titularul și după aproape un an în sfârșit a acceptat. Italienilor li se părea destul de ciudat ca o româncă să facă o astfel de meserie. În Italia nu vin multe persoane cu o calificare înaltă, așa cum se întâmplă cu alte țări de imigrație, cum ar fi Statele Unite sau Canada, *datorită greutăților întâmpinate în echivalarea studiilor* (s.ns.). Dacă în alte țări persoanele care au terminat o facultate sunt primite cu brațele deschise, acest lucru în Italia nu se întâmplă. Italienii se plâng că cei mai mulți imigranți constituie o forță de muncă necalificată, după cum noi toți știm că nu suntem buni decât la curățenie, îngrijirea bătrânilor, pe șantiere etc. Străinii cu o calificare înaltă care doresc să se stabilească în Italia, sunt, în mod evident, descurajați de sistem și de birocrăția italiană, iar dacă se stabilesc aici cu timpul cei mai mulți dintre ei renunță la echivalarea studiilor. [...]

Evaluare prin dualismul „eu/mine – noi”

– Ce părere aveți despre comunitatea de români din Italia?
– După părerea mea, presa a denaturat realitatea și a manipulat opinia publică, pentru a distra atenția italienilor de la adevăratele probleme ale țării, cum ar fi criza economică sau creșterea șomajului. E adevărat că faptele românilor din Peninsula lasă mult de dorit, dar cred că dacă legea s-ar aplica într-un mod mai riguros, aceste cazuri ar fi izolate. Cine a încălcat legea, trebuie să-și execute pedeapsa. Sfatul meu pentru toți românii este să nu uite niciodată de unde au plecat și chiar dacă reușești să te realizezi e nevoie de multă modestie în tot ceea ce faci.

În versiunea online a publicației „Gazeta Românească”, Daniel Neamu postează, în 5 oct. 2010 (17:02), povestea actriței românce din „La ballata della badante elettrica”. Subtilitățile strategiei jurnalistice constau în realizarea unei conexiuni între două planuri: destinul persoanei reale și dublul simbolic, personajul, în care ceilalți se recunosc și se proiectează. Tehnica de sorginte teatrală (Antonin Artaud, *Teatrul și dublul său*) pune în practică aserțiunea axiomatică a lui Peter Brook, potrivit căreia „forța limbajului teatral vine din capacitatea semnului de a deschide o multiplicitate de sensuri” (cit. în Monique Borie, *Fantoma și îndoiala teatrului*, 1997). Povestirea lui Daniel Neamu articulează referentul concret cu semnul teatral, obținând o „culturemă”, o agregare de semne împletite cu viața cotidiană care relevă un stil, o identitate și o percepție împărtășită și replicată larg, social: profilul imigrantei românce și cel al scenelor unde persoana reală *devine, se transformă* în caracter teatral, intersectând realitățile sociale, semnul teatral fiind suport al reprezentării și identificării. Rolul jurnalistului este legat de operații de decupaj, de trasare de rute în arborescența detaliilor, de comutare între stiluri: informativ, narativ, analitic și între lectura psihologică și cea sociologică a situației de migrație, de amorsare a dualităților real – simbolic, cognitiv-farmacologic (în sensul unei redistribuiri a cunoașterii de sine în circuitele de comunicare și în viața cotidiană).

Introducere (enuțare) informativă

Elena S., absolventă a Facultății de Teatru din Târgu Mureș, a emigrat la Roma în 2007. Îngrijitoarea străină din familiile italiene, așa-zisa „badante” [profilul tipic al imigrantei române], a devenit *personaj principal* într-o piesă de teatru intitulată „La ballata della badante elettrica”, care se joacă de doi ani în teatre din toate orașele Italiei [enuț de articulare Realitate-Teatru]. *Actrița care interpretează rolul badantei chiar a muncit o perioadă ca badante*. Este o româncă în vârstă de 31 de ani, Elena Sava, absolventă a Facultății de Teatru din Târgu Mureș. Elena a emigrat în Italia în urmă cu 3 ani. A renunțat la statutul de actor la teatrul din Piatra Neamț, unde fusese repartizată, și a luat-o de la zero la Roma.

Elipsă narativă, „povestea adevărată” – spațiul narativ se definește (mobilează) prin pendularea între două contexte concrete, definitorii din perspectiva realizării personale – „în țară, la Târgu Mureș” (sens ascendent: studii) vs. „în Italia” (sens descendent: ocupații sub pregătire, prost plătite).

Elena Sava a terminat facultatea de Actorie în anul 2004, la Târgu Mureș. După moartea mamei, a descoperit că nu poate trăi din salariul mizer de la teatru și a decis să emigreze în Italia. „Eu aveam de mult timp contact cu Italia, mama și sora mea erau aici de mulți ani, ele m-au întreținut în facultate. În 2007 m-am stabilit definitiv în Italia. Eu în Italia vin din 2002, veneam în fiecare vară câte o lună, dar în 2007 am rămas definitiv. Pentru că nu îmi permiteam să trăiesc în România cu 100 de euro salariu, cât aveam la Teatrul din Piatra Neamț, unde fusesem repartizată după terminarea facultății. Acesta e salariul în teatrele românești, toată lumea atât câștigă”.

A urmat o lungă perioadă de timp în care Elena Sava a descoperit greutățile vieții de emigrant: „Primele trei luni de zile am făcut curățenie într-un bar. O lună de zile am fost și *badante*, am înlocuit o fată care avea grijă de un bătrân care avea aproape 100 de ani. Era greu: muncă multă, bani puțini. Apoi am lucrat la curățenie cu ora, mă învârteam toată ziua prin Roma, schimbam câteva autobuze și metroul, pendulam dintr-un capăt al orașului în celălalt pentru câțiva euro. În perioada aceea am avut mare noroc cu sora mea, care este de 18 ani în Italia, și care m-a ținut un an de zile în casă fără să plătesc nimic. A fost o perioadă foarte grea, care a durat un an de zile”, ne-a povestit Elena.

Schimbare de destin curs favorabil al carierei

Ulterior, a reușit să își găsească un loc de muncă decent, de consultant financiar la o firmă din centrul Romei care se ocupă de credite și intermediari imobiliare. „Am făcut un curs de consultant financiar, apoi am reușit să mă angajez aici. M-am reprofilat total, și dacă acum îmi merge bine, datorez totul prietenului meu, care m-a sprijinit tot timpul”.

Pasaj spre un nivel superior de realizare profesională și de articulare a destinului real cu personajul teatral

După ce a experimentat direct aceste dificultăți, Elena Sava a avut primul contact cu lumea teatrului la Roma. A venit la un eveniment organizat de către o asociație culturală română, la Passo Scuro, unde a fost invitată și scriitoarea Laura Masielli, autoarea „Badantei Electrice”. Așa a aflat că se caută o actriță româncă pentru rolul unei *badante*: „Ea m-a plăcut după ce a văzut cum am recitat câteva poezii din Eminescu, în limba română. M-a rugat să recit în română, dar după să îmi traduc semnificația versurilor. Apoi mi-a propus să joc rolul menajerei în „Badante Elettrica”, pentru care sunt plătită ca actor profesionist”.

Insert informativ

De aproape 2 ani, spectacolul se joacă în orașe din toată Italia. Până acum au fost susținute în jur de 50 de reprezentații.

Tăietură prin recontextualizarea povestirii din perspectiva unui alt portret dublu: al expertului (sociolog) și autoarei piesei de teatru, dar păstrând convenția povestirii adevărate în care personajele se confesează pe rând, generând o circularitate care întărește, dezambiguizează contextele, selectează și tipicalizează

Scriitoarea Laura Masielli, autoarea piesei de teatru „La Badante Elettrica”, este de formație sociolog. Ne-a mărturisit că ideea unei piese de teatru care să aibă ca personaj principal o îngrijitoare i-a venit când a observat că „*familia tradițională italiană nu era pregătită să primească în sânul ei o badante străină. Era ceva nou. Am asistat la multe întâmplări din familii italiene, unde prezența unei badante dădea naștere la gelozii sau chiar la sentimente patologic rasiste*”, ne-a declarat Laura Masielli.

Insert informativ referitor la extinderea rezultatelor proiectului teatral în alte contexte

Autoarea a mai precizat că spectacolul a fost bine primit și de publicul român și polonez, mai ales în localitățile cu număr mare de emigranți, precum Ladispoli și Perugia.

Intervenție de pivotare argumentativă din zona informativă în cea cognitivă

Laura Masielli a scris două cărți despre comunitățile de emigranți din Italia, „Nero ma non troppo” și „Tintillo, ovvero l'arte di non possedere nulla”, ambele apărute la Editura Armando. Autoarea speră ca „La Badante Elettrica” să devină „un proiect extins, care să co-implice mai mult comunitatea română din Italia”.

Concluzii

Narativele online vehiculează imagini ale sinelui pozitive și pragmatice, mențin și motivează identificarea în cadrul definit de utilizări corecte și expresive ale limbii române, regenerează capitalul cultural și social – „lumea devine fabulă” cu *happy end*, povestirile intersectează, reorganizează percepția realităților dificile – în nișa de comunicare a grupului conaționalilor. Povestirea de sine și interviul portret sunt genuri de comunicare tipicalizate în cadrul diverselor formate online. Informațiile de largă utilitate sunt redirecționate tematic și focalizate pe atitudinea pragmatică, accelerarea vitezei de obținere a vizelor de muncă, a altor documente, pe facilitarea contactului cu autoritățile, condițiile de integrare rapidă. Utilizările funcționale dezvoltă „stocul de cunoaștere” practică, accelerând pătrunderea unor termeni și lexicalizarea. Ca mediație culturală paralelă mass-mediatizării în cadrul teritorial, este o alternativă bogată în informație formată prin transversalizarea diverselor circuite de comunicare din cadrul și din afara spațiului național, limba fiind o resursă a comunității de-localizate. La *nivel micro* – al expresiei și imaginii de sine –, mediul online oferă prin situările în limba română – mai ales ale celor din spațiul european – noi resurse de identificare atractive în sfera comunicării în limba maternă. *Medierea online* are un rol de stabilizator – *nivelul comunității emergente care se exprimă în orizontul limbii create de predecesori* –, în anumite limite, tipicalizează rute alternative la confuzia și crizele identității care pot afecta într-o

măsură mai mare sau mai mică destinul limbii române în construcția de cotidian, vorbirea limbii materne în cadrul lingvistic al comunității virtuale devine „normă” de acces, de exprimare valorizată a experiențelor personale și, nu mai puțin, de recunoaștere de către conaționali (‘back of recognition’), componentă mutuală, implicată, a socializării și a schimbului de informație. La nivel simbolic narativele redistribuie, „rearanjează” elementele afective și cognitive în povestiri și modele de succes valorizate comunitar de românii din afara granițelor, îmbinând structuri de cunoaștere / reflexivitate, învățarea din experiențe și rute de urmat pentru învingerea greutăților și acces la recunoaștere socială și profesională, depășirea statutului de imigrant. La acest nivel corpusul analizat reflectă orientarea interacțiunilor digitale potrivit ritului de pasaj (modelul van Gennep-Turner), interviul portret și povestirea de sine ca modalități de cunoaștere având ca scop împărtășirea experiențelor liminale trăite pe scară largă de români, societatea fiind expusă crizei prelungite. Momentele crizei se succed în povestiri, creează o galerie de imagini și modele care circulă și sunt împărtășite, narativele cu tentă biografică devin resursă culturală (interpersonală) pentru o posibilă depășire a pragului (limen). Conținutul cognitiv mobilizat intersubiectiv oferă instrumente de a gândi și depăși criza existențială preluând exemplul celor care au reușit și prin resursele interacțiunilor directe și mediate în comunitatea conaționaliilor. În acest mod platforma online participă la o socio-dinamică bogată în informație și cunoaștere, vehiculată de indivizi și rețele conectate cultural, vorbirea corectă și expresivă a limbii fiind o condiție a statutului de membru al comunității românești online. Identificarea presupune conectarea și rearanjarea semnificațiilor și crearea unor puncte de intersecție (Hall 2000) în care se intensifică procesele de schimb de informație și transfer de energie, limbajul fiind o formă de viață, *web of life* (Sebeok 1994). Referenții eterogeni ai aceluiași tip de traseu, cel al imigrantului, modalizat în analogie cu visul american în cadrul narativelor analizate de noi sunt integrați prin schematizări generatoare de ordine și ghidaj intersubiectiv, re poziționați, reorganizați *în și prin lumea de cuvinte* ca spațiu de interacțiuni comunicative. Dacă paradigma interculturală a relevat, după cum menționam anterior, tendințe de segmentare și hibridare, precum și sugestia de a defini mai curând “culturile decât cultura” (Abdallah-Préceille 1986) din perspectiva integrării și, implicit, a protecției diversității patrimoniului lingvistic, problema se definește mai ales prin modul în care se diferențiază și dezvoltă noi structuri cognitive transversale în *contexte diferențiate cultural*, aspect relevat de Victor Turner: „aceeași structură cognitivă matricială articulează experiențe culturale diversificate” (Turner 1969: 4). Mediul online ca loc de teatralizare a sinelui social permite și observarea bogăției imaginative și emoționale, recrearea comunității culturale și lingvistice în dimensiunile încă insuficient explorate ale cosmopolitanizării (Beck 2006). Nu este lipsit de consecințe modul în care imaginăm forma virtuală a comunității – arcă, în sensul lui Douglas, platformă de interacțiune (Deleuze, Guattari 1987), elice, nod sau nor de opinie publică etc. – fiind semnificativă tensiunea între formalizare (în termeni binari: da/nu), și, respectiv, între arhitectura numerică, orientarea aplicativă-algoritmă și dimensiunea antropologică complexă, ambiguă, non-decidabilă, autopoietică, limbajul și cultura fiind atât concepte cât și forme de viață care se redefinesc în

relație cu fluxurile, puterea și contra-puterea, tehnologia, scările spațiale, criza și riscul (Castells 1997, 2004, Beck 1992, Beck, Grande 2010, Latour 2005).

Bibliografie

- Abdallah-Prétceille 1986: Martine Abdallah-Prétceille, *Quand l'interculturel n'est qu'une ontologie culturaliste déguisée*, în *Actes du premier Colloque de l'ARIC «Socialisations»*, CIEP de Sèvres, 13-15 mars 1986, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail, p. 165-172.
- Appadurai 1996: Arjun Appadurai, *Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Beck 1992: Ulrich Beck, *Risk Society: Towards a New Modernity*, Sage, London.
- Beck 2000: Ulrich Beck, *The Brave New World of Work*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Beck 2006a: Ulrich Beck, *The Cosmopolitan Vision*, Polity Press, Cambridge.
- Beck 2006b: Ulrich Beck, *Living in a World Risk Society*, „Economy and Society”, vol. 35, number 3, August 2006, p. 329-345.
- Beck, Grande 2010: Ulrich Beck, Edgar Grande, *Varieties of second modernity: extra-European and European experiences and perspectives*, în „British Journal of Sociology”, Vol 61, Issue 3, p. 406-638.
- Borie 1997: Monique Borie, *Teatrul și întoarcerea la origini*, Unitext, București.
- Brubacker 1997: Roger Brubacker, *Citoyenneté et nationalité en France et en Allemagne*, Belin, Paris.
- Douglas 1986: Mary Douglas, *Cum gândesc instituțiile*, Polirom, Iași. Castells 1997: Manuel Castells, *The Power of Identity, The Information Age: Economy, Society and Culture*, Vol. II, Cambridge, MA; Oxford, UK (Blackwell second edition, 2004).
- Castells 2004: Manuel Castells, *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective* Cheltenham, UK, Northampton, MA, Edward Elgar.
- Dance 1967: Frank Dance, *Toward theory of human communication: original essays*. In Frank Ex Dance (ed.), "Human communication theory", Holt, New York, p. 288-309.
- Deleuze, Guattary 1987: Gilles Deleuze, Felix Guattari, *A Thousand Plateaus*, tr. Brian Massumi, Minneapolis University Press, Minneapolis.
- Granovetter 1973: Mark Granovetter, *The Strengths of Weak Ties*, „American Journal of Sociology”, volum 78, issue 6, May 1973, p.1360-1380.
- Granovetter 1985: Mark Granovetter, *Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness*, „American Journal of Sociology”, 91 (3), p. 481-510.
- Habermas 1987: Jürgen Habermas, *The Theory of Communicative Action*, vol. 2: *Lifeworld and System*, Beacon Press, Boston.
- Hall 2000: Stuart Hall, *Who need Identity?* în P. DuGay, J. Evans, P. Redman (eds), *Identity A Reader*, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Dehli, p. 15-30.
- Harkness, Super 1992: Sara Harkness, Charles. M Super. *The developmental niche: A theoretical framework for analyzing the household production of health*. «Social Science and Medicine», 38(2), p. 217-226.
- Harkness, Super 1996: Sara Harkness, Charles, M Super. *Introduction* in S. Harkness & C. M. Super (Eds.), *Parents' cultural belief systems: Their origins, expressions, and consequences*, Guilford, New York, p. 1-23.
- Latour 2005: Bruno Latour, *Reassembling the social: an introduction to Actor-network theory*, Oxford University Press, Oxford, New York.
- Laplantine 2005: François Laplantine, *Le social et le sensible. Introduction à une anthropologie modale*, Téraèdre, Paris.

- Law, Hassard 1999: John Law, John Hassard (eds), *Actor Network Theory and After*, Blackwell, Oxford and Keele.
- McSweeney 1999: Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology in International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Mead 1967: George H. Mead, *Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist* (Works of George Herbert Mead, Vol. 1), Charles W. Morris (ed.), University of Chicago Press, Chicago.
- Morris 1964: Charles W. Morris, *Signification and Significance: A Study of the Relations of Signs and Values*, Cambridge, MIT Press, cap. 1: „Signs and the Act”, reprinted în Charles Morris, *Writings on the General Theory of Signs*, The Hague: Mouton, 1971, p. 401-414.
- Munteanu 2009: Ana Maria Munteanu, *Hipermediatizare și putere simbolică*, în Ana Maria Munteanu, Aida Todi (coord.), *Mass-media – limbaj, cultură și acces la realitate*, Editura Universitară, București, 2009, p. 44-58.
- Munteanu, Todi 2011: Ana Maria Munteanu, Aida Todi, *Language and Identification of the Self on the Sites of Romanians Abroad*, in „Analele Științifice ale Universității «Ovidius» Constanța. Seria Filologie”, vol. XXII, nr. 2/2011, p. 25-38.
- Nadolu 2004: Bogdan Nadolu, *Sociologia spațiilor virtuale*, Eurostampa, Timișoara.
- Nicolescu 2008: Basarab Nicolescu, *Noi, particula și lumea*, Polirom, Iași.
- Preiswek, Perrot 1975: R. Preiswek, D. Perrot, *Ethnocentrisme et Histoire*, Paris, Anthropos.
- Schechner, 2002: Richard Schechner, *Performance Studies – An Introduction*, Routledge, New York.
- Sebeok 1994: Thomas Sebeok, *Signs: An Introduction to Semiotics*, University of Toronto Press, Toronto.
- Schütz 1945: Alfred Schütz, *On Multiple Realities*, în *Philosophy and Phenomenological Research*, Volum 5, p. 533-576.
- Schütz 1985: Alfred Schütz, *Life forms and meaning structure (Lebensformen und Sinnstruktur)*, translated by Helmut R. Wagner, London, Routledge & K. Paul.
- Super, Harkness 1986: Charles. M. Super & Sara Harkness. *The developmental niche: A conceptualization at the interface of child and culture*. "International Journal of Behavioral Development", 9, p. 545-569.
- Super, Harkness 1999: Charles M. Super & Sara Harkness. *The environment as culture in developmental research*. In T. Wachs & S. Friedman (Eds.), *Measurement of the environment in developmental research*: "American Psychological Association", Washington, DC, p. 279-323.
- Super, Harkness, 2002: C.M. Super, S. Harkness, *Culture structures the environment for development*, „Human Development”, 45(4), p. 270-274.
- Thomassen 2006: Björn Thomassen, „Liminality”, în A. Harrington, B. Marshall, H. -P. Müller (eds), *Routledge Encyclopedia of Social Theory*, Routledge, London, p. 322-323.
- Thomassen 2009: Björn Thomassen, *The Uses and Meanings of Liminality*, în „International Political Anthropology”, 2 (1), p. 5-27 (www.politicalanthropology.org).
- Turner 1969: Victor Turner, *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*, Transaction Publishers, New Jersey, reprinted 2008, p. 3-4.
- Voiculescu 2012: Florea Voiculescu, *Paradigma abordării prin competențe. Calitate, inovare, comunicare în sistemul de formare continuă a didacticienilor din învățământul superior*. Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2012, Alba Iulia.
- Weisner 2002: T.S. Weisner, *Ecocultural understanding of children's developmental pathways*, „Human Development”, 45(4), p. 275-281.

Worthman 1994: C. M. Worthman, *Developmental microniche: A concept for modeling relationships of biology, behavior, and culture in development*, in „American Journal of Physical Anthropology Supplement”, 18, 210.

Language and Sustainability of the Community Life in Contexts Shaped by the Massive Migration. The Online Platforms in Romanian

While the intercultural paradigm revealed since the 90s a trend toward fragmentation and hybridization suggesting to define globalization in terms of *cultures* rather than *culture* (Appadurai, 1996, Abdallah Prétceille, 1986), European integration process involves responsibility for the protection of linguistic diversity and cultural heritage. With remarkable sustainability, the languages and cultures are frameworks (niches) of establishing the social and cultural life, imprinting systemic regularities as adequate settings to meet daily challenges and pressures and to reassemble knowledge in order to connect to networks larger than the community. The perception of time as „commitment to action”, the communication of emotions, the concern for others or the value attributed to personal development, are key elements of sense systems (code) that connect the members of a linguistic community, facing risks and uncertainty. Ulrich Beck asserts that risk recreates community (2002). The response to the question: how to succeed in a developed country overcoming the barriers and obstacles and to become socially integrated, depends in the case of millions of Romanian immigrants in European countries on the capacity of individuals to adopt innovative behaviours and to capitalize intercultural learning. The use of Romanian language on digital platforms multiplies interactions and ritualizes a „home”, helping individuals and groups to exceed exclusion and psychological thresholds mobilising convergence through the dissemination of cultural material – practical knowledge, good practices and success stories –, as a transversal agent of integration within globalized contexts. The study confirms Victor Turner’s argument in the digital environment: the language and culture continue to „work” as a cognitive matrix able to articulate culturally differentiated experiences shaped by transnational processes that the methodological shift recommended by the cosmopolitan theory makes visible.